

ISSN 1028-5091

НАРОДОЗНАВЧИ ЗОШИТКИ

4

2019

УДК 793. 3:393(477)

ХОРЕОГРАФІЧНИЙ ФОЛЬКЛОР УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Сергій КУЦЕНКО

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0574-786X>

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри хореографії та художньої культури
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
e-mail: kutsenko. udpu@gmail. com

Стаття присвячена проблемі дослідження хореографічного фольклору в контексті відродження національної культури суспільства. Автором наголошується, що духовна криза в Україні пов'язана із занепадом національної самосвідомості і втратою традиційних духовних цінностей, що в повній мірі репрезентує **актуальність дослідження**. За переконанням автора, українська національна хореографія зберегла багату творчу спадщину минулого як найважливішу особливість у зв'язку з життям і прагненнями народу. Хореографічний фольклор України є джерелом національної культури.

Мета статті полягає у дослідженні хореографічного фольклору України як засобу відродження національної культури суспільства. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні історичного, культурологічного, мистецтвознавчого та біографічного підходів, а також комплексному використанні методів аналізу, синтезу й узагальнення, що дало змогу проаналізувати народну хореографічну спадщину України в контексті відродження національної культури суспільства.

Об'єктом дослідження є хореографічний фольклор України. **Предметом** дослідження є виховний потенціал та жанрова різноманітність хореографічного фольклору, що зберігає глибинне генетично-національне коріння.

У висновку автор зауважує про необхідність відшукування та збирання ще не забутих матеріалів національної хореографії, вивчення яких дозволить примножувати багатство українського танцювального мистецтва, відроджувати національну культуру суспільства.

Ключові слова: хореографічний фольклор, національна культура, український народний танець, хореографічна спадщина, фольклор України.

Sergiy KUTSENKO

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0574-786X>

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor of Choreography and Artistic Culture
Department

Pavlo Tychnyna Uman State Pedagogical University

e-mail: kutsenko. udpu@gmail. com

CHOREOGRAPHIC FOLKLORE OF UKRAINE AS A MEANS REVIVAL OF THE NATIONAL CULTURE OF SOCIETY

XXI century is characterized by noticeable changes in the folklore choreographic culture of Ukraine. All of them are connected with perturbation in the life of society. However, the old traditions that are the foundation for folk dance art development should not disappear without a trace.

The article is devoted to the research of choreographic folklore in the context of the revival of the national culture of society. The author points out that the spiritual crisis in Ukraine is connected with the decline of national consciousness and the loss of traditional spiritual values, which fully reflects **the urgency of the study**. Choreographic folklore is both an expression of a household pattern and an aesthetic phenomenon that corresponds to the moral and spiritual principles of life. In all its genre diversity, it exists as a powerful living tradition that is objectively perceived by society as a determining factor in the stability of the cultural gene pool of Ukraine. According to the author, Ukrainian national choreography retains the rich creative heritage of the past as the most important feature in connection with nation's life and aspirations. Choreographic folklore of Ukraine is a source of national culture.

The objective of the article is to study the choreographic folklore of Ukraine as a means of reviving the national culture of society. **The methodology of the study** is based on the application of historical, cultural, artistic and biographical approaches, as well as the complex use of methods of analysis, synthesis and generalization that made it possible to analyze the national choreographic heritage of Ukraine in the context of the revival of the national culture of society.

The object of the study is choreographic folklore of Ukraine. **The subject of the study** is the educational potential and genre variety of choreographic folklore, which preserves the deep genetic and national roots.

In conclusion, the author notes that Ukrainian folk choreographic work is rich and diverse both in terms of content and genre. It is constantly developing. The author points out the need to find and collect forgotten materials of national choreography, the study of which will allow to contribute even more to the wealth of Ukrainian dance art and revive the national culture of society.

Keywords: choreographic folklore, national culture, Ukrainian folk dance, choreographic heritage, folklore of Ukraine.

Вступ. Соціальні метаморфози, що відбуваються в Україні у ХІ ст. приводять до кардинального культурного зламу суспільства. За умовами часу, питання цінності культури набуває в наші дні особливої гостроти. Безсумнівно, духовна криза в Україні пов'язана із занепадом національної самосвідомості і втратою традиційних духовних цінностей, що в повній мірі репрезентує *актуальність дослідження*. У різні періоди вітчизняної історії, особливо в періоди глибокої кризи духовної сфери, коли відбувалася переоцінка базових соціально-культурних цінностей і українське суспільство переживало культурну травму, коли ламалися традиційні духовні і культурні цінності, саме фольклор зберігав хоча б ілюзію духовної перспективи модернізованого суспільства. Звернення до фольклору завжди залежить від конкретних історичних умов. Активне освоєння фольклорної спадщини відбувалося зазвичай в роки найвищого соціально-громадського підйому, на стику зламу суспільно-політичних систем, коли виникав підвищений інтерес суспільства саме до народної культури і народ як її носій починав усвідомлювати як нова творча сила історії.

Хореографічний фольклор є як виразом побутового устрою, так і естетичним явищем, яке відповідає моральним і духовним засадам життя. На початку ХХІ ст. фольклор у всій своїй жанровій різноманітності існує як потужна жива традиція, що об'єктивно усвідомлюється суспільством як визначальний фактор стабільності культурного генофонду України.

Тривалий час танцювальному фольклору України не надавалося належної уваги. Важливо, що все ж таки, існує плеяда дослідників, які замислюються над впливом історії, звичаїв та традицій народу на формування національної культури, закарбовуючи фольклорні зразки, щоб передати досвід прийдешнім поколінням. У науковій літературі існує низка досліджень різних аспектів вивчення народного хореографічного фольклору України. Зокрема порушену проблему вивчали: Г. Боримська [1], К. Василенко [2; 3], В. Верховинець [4], П. Вірський [8], Р. Гарасимчук [5; 6], А. Гуменюк [7; 8], Є. Зайцев [9], К. Кіндер [10], А. Кривохижа [11], М. Пастернакова [12], В. Чміль [13] та ін. Необхідність дослідження народної хореографічної культури і фольклору є очевидною для дослідників і в повній мірі

програмною та визначальною. Науковці наголошують на необхідності не просто запису фольклорного матеріалу, а його вивчення, розуміючи всю міць танцювальної творчості українського народу. Однак, бракує досліджень у напрямку використання потужного потенціалу хореографічного фольклору України у контексті відродження духовних цінностей та національної культури.

Мета статті полягає у дослідженні хореографічного фольклору України як засобу відродження національної культури суспільства. *Методологія дослідження* ґрунтується на застосуванні історичного, культурологічного, мистецтвознавчого та біографічного підходів, а також комплексному використанні методів аналізу, синтезу й узагальнення, що дало змогу проаналізувати народну хореографічну спадщину України в контексті відродження національної культури суспільства.

Об'єктом дослідження є хореографічний фольклор України. *Предметом* дослідження є виховний потенціал та жанрова різноманітність хореографічного фольклору, що зберігає глибинне генетично-національне коріння.

Основна частина. Народний танець має свою першооснову, першоджерело, першопочаток. Коли йдеться про культуру того чи іншого народу, доводиться враховувати не лише безпосередні його культурні досягнення, а й ту спадщину, яку він успадкував від своїх етнічних попередників, з яких утворився і сам народ. Це стосується культури всіх народів світу, в тому числі й українського народу [3, с. 9]. Дослідження того, як протягом багатьох століть вдосконалювалося українське народне хореографічне мистецтво, допомагає розкрити шляхи його розвитку та надає можливість більш повно зрозуміти і оцінити сучасний народний танець.

Розділяємо думку М. Пастернакової в тому, що народний український танець вихований тисячолітньою традицією та попри етнографічний примітивізм виявляє високу естетичну форму і духову глибину [12, с. 34]. Слід пам'ятати, що національна хореографічна культура, діючи як природний фактор, зберігає і накопичує духовність української нації. Це завдання державного значення, окреслене Указом Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016—2020 роки». Метою Стратегії є визначення пріоритетів та осно-

вних напрямів національно-патріотичного виховання дітей та молоді, розвитку відповідних інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання на основі: формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей українського народу; усвідомлення досягнень українського народу, його інтелектуальних і духовних надбань; розвитку діяльної відданості у розбудові України, формування у дітей і молоді активної громадянської, державницької позиції та почуття власної гідності [14]. Український хореографічний фольклор має у своїй багатотомовій скарбниці той цілющий потенціал, здатний забезпечити реалізацію означеної Стратегії, відроджуючи національну культуру українців та духовні цінності суспільства.

Народне танцювальне мистецтво України сягає своїм корінням у народну творчість. У всі часи він супроводжує український народ, відображає зміст суспільних відносин, його звичаї, традиції, моральний та духовний світ, національні особливості. Витоки народного танцю зароджувались в глибокій давнині. Дані етнічної історії, а також матеріали, що містяться в самому фольклорі, дають підстави вважати, що формування українського народного танцю в єдину образно-сміслову і стильову систему відбувалося одночасно з формуванням української народності. Багатство і своєрідність українського хореографічного фольклору в значній мірі обумовлені тривалим процесом формування, що вирізняє його оригінальністю і єдністю стилю.

Досліджуючи різні аспекти народного танцю, В. Баглай [15], А. Гуменюк [7; 8], Г. Настюков [16] виділяли такі джерела його виникнення: трудову діяльність; природно-кліматичні умови життя; життєвий устрій народу, його звичаї, мораль, етику, вірування; сферу домашнього господарства. Будучи залежним від трудової діяльності, народ займався скотарством чи мисливством, відображаючи у танцях спостереження за тваринним світом, а також образно передавав характер і поведінку звірів, птахів [15, с. 11]. У цих танцях проявляється спостережливість і мудрість народу. Другим витокom, на основі якого народжується народний танець, є природно-кліматичні умови життя, різні явища природи. Людина, спостерігаючи за навколишньою природою,

часто вдається до її образів. Народ поетизував багато явищ природи, тому в народному фольклорі образи природи займають вагомe місце. Кожна пора року пов'язана з певними виробничими процесами, що наклало свій відбиток на танці, що відображають у художніх образах явища природи. Третім витокom народного танцю є життєвий уклад народу, його звичаї, мораль, етика, вірування. Такі танці відображають уявлення про соціальні відносини між людьми. Іншим джерелом змісту народного танцю є сфера домашнього господарства. Людина у своєму повсякденному житті постійно має справу з якимись побутовими речами. Не дивно, що народ часто зображує їх у своїй творчості для відтворення атмосфери довкілля.

Про глибокий внутрішній зміст українського танцювального фольклору, його виразність свідчить різноманітність тем, відображення середовища, в якому він побутує. Хореографічний фольклор України багатий різними місцевими стилями. Для кожної місцевості притаманний свій традиційний набір виразних засобів, що характеризує регіональний колорит танцю. Танцювальна культура українського народу багата широким спектром художніх особливостей, які проявляються в образності, в лексичній манері, стилі виконання. У них включені загальнонаціональні риси народу і специфічні особливості різних областей та регіонів. Хореографічна творчість українців з найдавніших часів пов'язана з річним колом обрядів, приурочених до зимового, весняного, літнього та осіннього періодів. Велике місце у фольклорній спадщині України займають сімейно-побутові обряди, святкові гуляння, які вирізнялися великою кількістю пісень і танців.

Танцювальна творчість займає ключове місце у фольклорі українського суспільства. У ньому відображені його історія, побут і праця. Різноманіття форм українського хореографічного мистецтва викликає необхідність класифікувати його за жанрами. Кожен танцювальний жанр об'єднує танці, різні за формою і змістом. На цьому етапі дослідження, звернемося до класифікації, запропонованої видатним дослідником українського танцю А. Гуменюком [7; 8]. Він класифікує народну хореографію на обрядовий, побутовий та сюжетний жанри. Обрядовий пов'язує з календарно-обрядовими діями, отже хороводами. Побутовий — з веселоцями

і розвагами в побуті, а також танцями з варіантами певного сюжету, отже, із сюжетними танцями. Тому класифікація жанрів українського народного набуває остаточно такого вигляду: хороводи, побутові та сюжетні танці.

Хороводи являють собою синкретичний вид народної творчості, у якому поєднуються поезія, музика у вокальному викладі та хореографія. Основну тематику хороводів складали праця, побут і елементи язичницьких вірувань. Останні тепер у народі не побутують. Залишилися ті, у яких знайшли свій вияв трудові процеси, родинно-побутові стосунки, оспівування рідної природи, патріотичних почуттів тощо [8, с. 6—13]. Загалом, А. Гуменюк класифікує хороводи на чотири види: обрядові (весняні, купальські, осінні, зустріч Нового року, весільні); тематичні (трудова, природничі, патріотичні, родинно-побутові); пантомімічно-ілюстративні (рухи, жест, міміка, які ілюструють текст); орнаментальні (побудовані на зміні малюнків).

Відомий хореограф, дослідник українського танцю К. Василенко, поділяє хороводи на три групи: хороводні пісні, ігрові хороводи, хороводні танці. Підтримуючи таку класифікацію видів, автор пропонує з третього різновиду виділити два самостійні: хороводний танець з піснею та інструментальним супроводом і хороводний танець у супроводі тільки інструментальної музики. Отже, залежно від змісту, стилістичних, хореографічних особливостей, елементів акторської гри виділяє такі різновиди: хоровод, хороводна пісня — класична форма синкретичного мистецтва (слово, музика, хореографія) — «А вже весна», «Ой Іванчику», «Плету, плету лісочку»; хороводна гра-розвага, ігрові хороводи в супроводі пісні, ганцю чи поєднання цих двох компонентів («Подушечка», «Теща і зять», «Гей, жінко, додому, додому!»); хороводний танець з піснею та інструментальним супроводом («Ой зав'ю вінки», «Марена»); хороводний танець з інструментальним супроводом («Голубок-голубочок», «Подольчик», «Перепілка») [3, с. 14]. Лексика та композиція у хороводах, зазначає дослідник, нескладна, адже виконувались вони просто неба, тексти допомагали відтворювати дію, а мелодія — розкривати емоційний зміст та художні образи.

Українським хороводам притаманні життєва поетичність, колоритність, невимушеність, виразність хо-

реографічної лексики та творчий політ. Їх невід'ємною рисою є колективне виконання. В житті українського народу хороводами супроводжувалися різні події. Багато хороводів відображають трудові процеси, родинно-побутові відносини, патріотичні почуття народу, оспівування природи тощо. Багато хороводів виконувалися в певну пору року. Надзвичайно різнобарвними були хороводи на обжинках, їх виконували жінці та в'язальниці снопків. На сьогоднішній день у побуті практично не залишилось обжинкових та косарських обрядів, а пов'язано це з механізацією даного процесу. Хоча, з історії відомо, що в обжинкових піснях брали участь переважно жінки, а в косарських — чоловіки. Жінки співали обжинкові пісні, які супроводжувались хороводами дуже схожими на весняні, чоловіки змагалися в обрядових іграх, основним елементом яких була коса.

Не менш колоритними були хороводи у весняному обрядовому циклі між Благовіщенням і Великоднем (веснянки, гаївки, гагілки тощо). До сьогодні відомі старовинні гагілки «Кривий танець», «Подольночка», «Перепілка», «Ягіл-ягілочка», «Вербова дощечка». З часом веснянки-гагілки збагачувалися новими темами. Деякі з них в дусі ранньо-князівської доби виявляли вже сліди приналежності до пісень і танців весільного обряду, наприклад «Встаньте бояри, коники посідляйте», «Королевич конем грає, під царський двір під'їжджає». За часів панщини народ створив нові гагілки, здебільшого з актуально-соціальною тематикою, наприклад «Бондарівна», «Зельман» та інші. У загальному веснянки-гагілки — це більшістю дівочі хороводні ігри, їх характер ліричний, рухи м'які, спокійні [12, с. 26].

На початку літа, коли природа досягає розквіту, у ніч під Івана Купала, що поєднується з дохристиянським святом Русалій, молодь водить у лісі або над річкою обрядові ігри хороводного характеру. Сьогодні вже майже перевівся звичай русальних святкування. Дівчата в часі купальних ігор переодягаються в русалок, кладуть на голову вінки, перев'язуються перевеслом з трави, перескакують через вогонь, ніби віддаючись «Купалові», та кидають на воду вінки. У деяких селах України ще й досі є дохристиянський звичай, в якому дівчата на Купала ставлять ляльку-опудало, так звану Марену або Кострубоньку, співаючи, танцюють кругом неї і вкінці кидають у воду [12, с. 26—27]. На Купала «сонце грає», казали в

народі. Культ сонця займав провідне місце в купальських ігрищах: скачуванні колеса з гори, в урочистому його спалюванні, в колових хороводах, стрибанні через багаття, імпровізаційних танцях біля вогнищ, в плетінні вінків. Багато атрибутів цього свята являли собою коло, що символізує сонце. Обряди свята Купала становили своєрідне театральне дійство, насичене музичним і танцювальним фольклором.

З формуванням української народності, яке відбувалося в надзвичайно важких соціально-економічних умовах, у безперервній боротьбі з своїми гнобителями, народ, свято зберігаючи традиційні хороводи, створював нові пісні, танці, інструментальну музику. У цей час з'являються історичні пісні, думи. Поряд із ними формується жанр побутових танців, що беруть свій початок із хороводів, але, на відміну від них, відзначаються яскравим національним колоритом. У цих танцях знайшли відображення типові риси характеру українців: винахідливість, спритність, дотепність, героїзм. До жанрів побутових танців належать метелиці, гопаки і козачки, коломийки, гуцулки і верховинки, польки та кадрилі [8, с. 16—17; 3, с. 34].

Особливий пласт хореографічної творчості побутових танців представлений репертуаром військової тематики («Гонта» тощо). Історичне минуле розповідає про великі битви, які довелося витримати українському народові. Війна потрясла народ, активізувала творчі сили. Їх аналіз свідчить, що більшість сучасних танців — це видозмінені сюжети минулих років. Йдучи корінням в традиційний фольклор, вони представляють собою образно-тематичну модифікацію в руслі нових подій. Виконуючись у нових історичних умовах, такі танці несуть колишні художні образи, поєднуючи покоління і будучи живим свідком зв'язку епох. Хореографічні твори післявоєнного періоду вирізняються створенням танців-спогадів про минулі події, наприклад твори П. Вірського «Запорожці», «Ми пам'ятаємо», «Червона калина» та ін. Війна порушила звичний порядок, але не змогла розрушити творчий потенціал народу.

Сюжетні танці — жанр підсумковий, узагальнювальний, але разом із тим це вже новий, вищий етап розвитку народного хореографічного мистецтва, найбагатший за тематикою. У сюжетних танцях засобами народної хореографії відображаються конкретні явища навколишнього життя і природи. Назва танцю визначається його змістом. Наприклад танець «Лі-

соруби» дістав таку назву тому, що сюжетом його є трудовий процес рубання лісу. В загальній композиції танців цього типу, тобто у послідовності танцювальних фігур, ясно видно логічний і чіткий розвиток сюжетної лінії.

Щодо тематики, то А. Гуменюк розділяє сюжетні танці на групи, де основною темою є:

- праця («Шевчик», «Коваль», «Косар», «Лісоруби», «Льон» та ін.);
- народна героїка («Опришки», «Аркан» тощо);
- народний побут («Катерина», «Коханочка», «Горлиця»);
- окремі явища природи і зображення виробничих знарядь селянина в дії («Гонивітер», «Зіронька», «Віз» та ін.);
- звички птахів і тварин («Гусак», «Бичок», та ін.);

Сюжетні танці, на думку дослідника, художньо найдосконаліші і найрізноманітніші щодо тематики [8, с. 24—25].

Найважливішою ознакою будь-якого народу, як відомо, є його національний характер. Національна специфіка є результатом впливу цілої низки чинників. Національна специфічність є характерною ознакою фольклорного танцю, характер і зміст якого визначаються призначенням у житті народу. Проаналізувавши процес духовного та культурного творення танцю у процесі розвитку, вважаємо, що фольклорний танець виник із глибин народної творчості багатьох поколінь, розвивався та виконувався в побуті на основі народних традицій, що виражають найважливіші риси національного характеру та темпераменту. Талановитий український народ через століття зберіг свою національну культуру, кращі народні звичаї, пісні і танці. Невичерпне джерело народної хореографічної творчості розкриває перед нами всі фарби танцювальних малюнків і рухів, мереживні візерунки побудов, виразність мелодій, — всю танцювальну палітру, таку необхідну нам сьогодні.

XXI ст. характеризується помітними змінами у фольклорній хореографічній культурі України. Всі вони пов'язані з пертурбацією в житті суспільства. Однак колишні традиції, які є фундаментом, на якому оновлюється народне танцювальне мистецтво не повинні зникати безслідно. Його запис, обробка та передача наступним поколінням — справа рук фахівців. З кожним роком численність зберігачів хореографічного фольклору України при-

родно зменшується. Необхідно поспішати з організацією його збору та оформленням в архівні джерела. Зібраний та вилучений з цього духовного джерела зміст допоможе збагатити знання про історію і про основи своєї духовної культури. Професіонали-фольклористи здатні вирішувати завдання такої важливості, внести вклад в національну культуру. Дослідження свідчить, що фахівцям ще є що шукати в народній пам'яті.

Висновки. Отже, українська народна хореографічна творчість багата і різноманітна як за змістом, так і в жанровому плані. Вона знаходиться в постійному розвитку. Її специфічні риси надають великого впливу на сучасну українську танцювальну культуру і творчість українських хореографів. Широкоаспектність та багата жанрова різноманітність хореографічного фольклору України зберігає глибинне генетичне національне коріння. Ґрунтуючись на канонічному для кожної етнічної традиції лексичному та тематичному ладункові, народ протягом тривалого часу створив свою фольклорну хореографічну традицію, покликану відроджувати та формувати національну культуру української нації.

- Боримська Г.В. *Самоцвіти українського танцю*. Київ: Мистецтво, 1974. 136 с.
- Василенко К.Ю. *Лексика українського народно-сценічного танцю*. Вид. 3-тє. Київ: Мистецтво, 1996. 496 с.
- Василенко К.Ю. *Український танець*. Київ: ІПК ПК, 1997. 282 с.
- Верховинець В. *Теорія українського народного танцю*. Київ: Музична Україна, 1990. 149 с.
- Гарасимчук Р. *Народні танці українців Карпат*. Кн. 1. Львів, 2008. 608 с.
- Гарасимчук Р. *Народні танці українців Карпат*. Кн. 2. Львів, 2008. 320 с.
- Гуменюк А.І. *Народне хореографічне мистецтво України*. Київ: АН УРСР, 1963. 235 с.
- Гуменюк А.І. *Українські народні танці*. За ред. П. Вірського. Київ: Наукова думка, 1969. 612 с.
- Зайцев Є. *Основи народно-сценічного танцю*. Київ: Мистецтво, 1976. 285 с.
- Кіндер К.Р. *Семантика пластичних символів народної танцювальної культури українців*: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.01. Київ, 2007. 19 с.
- Кривохижа А.М. *Аналізуючи прожите*. Кіровоград: Центральноукр. вид-во, 2016. 76 с.
- Пастернакова М. *Українська жінка в хореографії*. Вид. 2-ге, доп. Вінніпег; Торонто, 1964. 238 с.
- Чміль В.А. *Танці Запорізького краю в обробці З. Сизоненка*. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2005. 340 с.
- Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016—2020 роки: затв. указом Президента України від 13.10.2015 № 580/201549. *База даних «Законодавство України»; Верховна Рада України*. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2015> (дата звернення: 01.03. 2019).
- Баглай В.Е. *Этническая хореография народов мира*. Ростов-на Дону: Феникс, 2007. 405 с.
- Настюков Г.А. *Народный танец на самодеятельной сцене*. Москва: Профиздат, 1976. 64 с.

REFERENCES

- Borymska, H.V. (1974) *Samotsvity of Ukrainian Dance*. Kyiv: Mystectvo [in Ukrainian].
- Vasilenko, K.Y. (1996). *Ukrainian Folk-stage Dance Lexis*. Kyiv: Mystectvo [in Ukrainian].
- Vasilenko, K.Y. (1997). *Ukrainian folk dance*. Kyiv: ІПК РК [in Ukrainian].
- Verkhovynecj, V. (1990). *Theory of Ukrainian folk dance*. Kyiv: Muzychna Ukraїna [in Ukrainian].
- Harasymchuk, R. (2008). *Folk dances of Ukrainian Carpathians* (B. 1). Lviv [in Ukrainian].
- Harasymchuk, R. (2008). *Folk dances of Ukrainian Carpathians* (B. 2). Lviv [in Ukrainian].
- Gumenyuk, A. (1963). *Folk choreo graphicart of Ukraine*. Kyiv: AN URSR [in Ukrainian].
- Gumenyuk, A., Virsjkyj, P. (Ed.). (1969). *Ukrainian Folk Dances*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Zajcev, J. (1976). *Fundamentals of folk-stage dance*. Kyiv: Mystectvo [in Ukrainian].
- Kinder, K.R. (2007). *Semantic of plastic symbols of Ukrainian Folk Dance Culture*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
- Kryvokhyzha, A.M. (2016). *Analyzing live*. Kirovograd: Centraljnoukr. Vyd-vo [in Ukrainian].
- Pasternakova, M. (1964). *Ukrainian woman in choreography*. (2th ed.). Winnipeg; Toronto [in Ukrainian].
- Chmil, V.A. (2005). *Dancing of Zaporizhzhya region in the treatment of Z. Sizonenko*. Melitopol: Vydavnychiy budynok MMD [in Ukrainian].
- Strategy of national-patriotic upbringing of children and youth for 2016—2020 years*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2015> (Last accessed: 01.03.2019).
- Bahlai, V.E. (2007). *Ethnic choreography of the peoples of the world*. Rostov-na Donu: Fenyks [in Russian].
- Nastiukov, H.A. (1976). *Folk dance on an amateur stage*. Moscow: Profyzdat [in Russian].